

JADWIGA KOWALSKA

OJCIEC LUCJAN ŁUSZCZKI OFM
JAKO REKTOR POLSKIEJ MISJI KATOLICKIEJ W ARGENTYNI
W LATACH 1961-1971

Postać ojca Lucjana Łuszczkiego jest związana z wieloma krajami na kilku kontynentach. Dekada pracy w Argentynie to stosunkowo niewielki rozdział w jego życiu i posłudze kapłańskiej, który nie jest szerzej znany. Był to szczególnie ważny i znaczący moment dla polskiej społeczności w Ameryce Południowej i nowo powołanej Polskiej Misji Katolickiej w Argentynie. Odległy kraj na obcym kontynencie był znanym kierunkiem kolejnych fal emigracji Polaków, szczególnie po 1897 r. Jednak nabrał on nowego znaczenia podczas II wojny światowej. Z Argentyny do Armii Polskiej zgłosiło się kilkanaście grup polskich i polskiego pochodzenia ochotników i ochotniczek, którzy walczyli w szeregach Polskich Sił Zbrojnych. Po zakończeniu działań wojennych 1939-1945 i demobilizacji żołnierzy polskich walczących poza swoim krajem, którzy z uwagi na geopolityczne konsekwencje międzynarodowych ustaleń nie mogli powrócić do ojczyzny, znaleźli swój nowy dom w Argentynie.

Lucjan (występuje także jako Łucjan¹) to imię zakonne Wojciecha Łuszczkiego, urodzonego 28 marca 1910 r. w Sokołowie Małopolskim (powiat kolbuszowski, województwo lwowskie) jako jedno z ośmiorga dzieci Alojzego i Anny z Wielgoszów. Wywodził się ze znanej i zasłużonej dla miasta rodziny. Po ukończeniu szkoły powszechnej, w 1921 r. rozpoczął naukę w klasycznym I Gimnazjum im. ks. Stanisława Konarskiego w Rzeszowie.

Mgr JADWIGA KOWALSKA – asystentka Centrum Badań nad Historią Państwa Polskiego na Uchodźstwie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; dyrektor Archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii (Londyn); zastępca kierownika Archiwum i Koordynator Projektów Kulturalnych Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego (Londyn); e-mail: jadwiga.kowalska2@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0129-267X>.

¹ Lucjan to imię pochodzenia łacińskiego, w oryginalnej formie Lucianus. Ojciec Łuszczki podpisywał się jako Lucjan.

Wstąpił do Zakonu Braci Mniejszych Prowincji Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, a 2 września 1926 r. rozpoczął nowicjat w Leżajsku u ojców bernardynów. Profesję zakonną złożył 3 września 1927 r. Następnie kontynuował naukę w Kolegium Serafickim w Radecznicy. Maturę zdał w 1931 r. w IV Państwowym Gimnazjum im. Jana Długosza we Lwowie, a następnie rozpoczął studia w zakonnym Studium Bernardyńskim. W tym samym czasie, jako alumn, podjął także studia na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza, które ukończył jako magister teologii i filozofii. 29 czerwca 1936 r. z rąk bpa Eugeniusza Baziaka przyjął święcenia kapłańskie w katedrze Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny we Lwowie. Swoją posługę kapłańską rozpoczął w Kalwarii Zebrzydowskiej jako kaznodzieja, spowiednik i katecheta. Następnie pracował w Wyższym Seminarium zakonnym we Lwowie, gdzie był profesorem homiletyki. We wrześniu 1939 r. nie został zmobilizowany. Aż do 16 września przebywał w Kalwarii Zebrzydowskiej, a następnie – do 29 września 1940 r. pracował w klasztorze bernardyńskim w Zbarażu, skąd jako wikary trafił do Gwoźdźca nad Czerniawą².

29 listopada 1940 r. został aresztowany przez NKWD i osadzony w więzieniu sowieckim w Tarnopolu. Skazano go na 10 lat ciężkich robót i wywieziono na północny wschód azjatyckiej części ZSRR, do Republiki Jakuckiej w obwodzie magadańskim. Pracował w kołymskiej kopalni złota, jednym z najcięższych obozów pracy przymusowej, a w zasadzie grupy obozów położonych w dorzeczu rzeki Kołomy. Fatalne warunki bytowe i mordercza praca na Kołymie źle wpłynęły na jego stan zdrowia. Po przywróceniu stosunków dyplomatycznych pomiędzy władzami polskimi i ZSRR na mocy układu Sikorski–Majski z 30 lipca 1941 r. i udzieleniu amnestii części obywateli polskich, Łuszczki opuścił obóz 3 września 1941 r. Po wstąpieniu do Armii Polskiej w ZSRR 13 grudnia tego samego roku został przydzielony do Dowództwa Polskich Sił Zbrojnych jako kapelan dla rodzin wojskowych i ludności cywilnej. Polskie władze wojskowe oddelegowały go do pracy duszpasterskiej wśród polskiej ludności na terenie zauralskiego ZSRR w północnym Kazachstanie i odesłały do Kustanaju nad Tobołem. 20 października 1942 r. został przeniesiony na stan 7. Dywizji Piechoty. Udał się do wschodniej Persji (Iran), gdzie został przydzielony do obozu dla polskich uchodźców w Teheranie. Od 25 stycznia 1943 r. jako kapelan trafił do Centrum Wyszkożenia Armii Ośrodka Wojskowego Piechoty w Kanekinie w Iraku.

² W. ŁUSZCZKI, *Pielgrzym z Sokolowa. Życie i działalność ojca dr. Lucjana Łuszczki (1910-1991)*, Rzeszów: Bonus Liber 2015.

Na terenie Palestyny, 20 sierpnia tego samego roku, został przesunięty do 5. Kresowej Dywizji Piechoty. W 6 Lwowskiej Brygadzie pozostał do końca działań wojennych jako kapelan 17. Lwowskiego Batalionu Strzelców i 6. Pułku Artylerii Lekkiej. Uczestniczył w kampanii włoskiej 2. Korpusu, pod koniec której 10 marca 1945 r. został poważnie ranny w lewą nogę, co spowodowało, że do czasu ewakuacji do Wielkiej Brytanii przebywał w Szpitalu Wojennym nr 5, a następnie w Obozie Uzdrowieńców w południowych Włoszech nad Adriatykiem w Trani. Nigdy nie wrócił do pełnej sprawności. Do końca życia miał problemy z poruszaniem się. Uczestniczył w bitwach od Monte Cassino do Bolonii³.

Po przyjeździe do Wielkiej Brytanii wstąpił do Polskiego Korpusu Przysposobienia i Rozmieszczenia, będącego brytyjską formacją przeznaczoną dla zdemobilizowanych żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych, mającą na celu pomoc w ich przystosowaniu się do życia w cywilu i rozmieszczenia na terenie Wielkiej Brytanii lub w innych krajach wolnego świata⁴. Za udział w II wojnie światowej został odznaczony polskimi orderami i odznaczeniami: Krzyżem Walecznych (1944), Krzyżem Pamiątkowym Monte Cassino (nr 17 628), Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami (1946), Medalem Wojska i Krzyżem Biskupa Polowego Józefa Gawliny; oraz brytyjskimi: Medalem Obrony (Defence Medal), Gwiazdą za Wojnę 1939-1945 (1939-1945 Star), Medalem Wojny 1939-1945 (War Medal 1939-1945) i Gwiazdą Italii (Italy Star). Po wojnie także otrzymał emigracyjny Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, a pośmiertnie krajowy Złoty Krzyż Kapelana Wojska Polskiego (1999)⁵.

Na terenie całej Wielkiej Brytanii głosił rekolekcje i misje. W latach 1947-1953 był duszpasterzem Polaków w Anglii i Walii⁶. Pracował w Lokalnej Polskiej Misji na terenie Bristolu⁷ (1947-1951) i Manchesteru⁸ (1951-

³ Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, A XII. 27 Sztab Naczelnego Wodza i Ministerstwo Spraw Wojskowych. Oddział Personalny Sztabu Naczelnego Wodza, t. 67: Dane personalne. L. Łuszczki.

⁴ The Ministry of Defence [brytyjskie Ministerstwo Obrony Narodowej]. Army Personnel Centre. Polish Enquiries, kartoteka, Lucjan Łuszczki, brak sygn.

⁵ Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, A XII. 27, t. 67: Dane personalne. L. Łuszczki.

⁶ Archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii [dalej: APMKwAW], IV.1.1 Akta personalne. Duchowieństwo. Kapelani Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, t. L8 Lucjan Łuszczki; IV.1.5 Akta personalne. Duchowieństwo. Duszpasterze Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii, t. L38 Lucjan Łuszczki.

⁷ APMKwAW, III. 12 Lokalne Polskie Misje Katolickie. Bristol, t. 1: Bristol 1953-1987.

1953). Po odwołaniu przez władze zakonne nie udało mu się objąć planowanych placówek w Bolton i Redcliffe, został przeniesiony do Rzymu. Mimo wielu prób podejmowanych przez samego ojca Łuszczkiego oraz wspieranych przez rektora Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii, ks. Władysława Staniszewskiego⁹, musiał opuścić Wielką Brytanię, z którą był bardzo związany. Należał również do Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie. W latach 1953-1958 kontynuował studia teologiczne na franciszkańskim Uniwersytecie Papieskim Antonianum. Rozprawę doktorską obronił na temat działalności kaznodziejskiej św. Jana Kapistrana. Ukazała się ona drukiem w 1961 r.¹⁰ W latach 1955-1962 był także członkiem Komisji Instytutu św. Jana Kapistrana i Polskiego Instytutu Historycznego w Rzymie.

Po śmierci ks. Aleksandra Michalika SVD¹¹, na prośbę abpa Józefa Gawliny zgodził się objąć funkcję rektora Polskiej Misji Katolickiej w Argentynie¹². Dekretem Świętej Kongregacji Konsystorialnej z 18 lutego 1961 r. o. Lucjan Łuszczki został mianowany rektorem Polskiej Misji Katolickiej

⁸ APMKwAW, III.45 Lokalne Polskie Misje Katolickie. Manchester, t. 2: Manchester 1949-1963; t. 8: Manchester 1952-1987.

⁹ Władysław Staniszewski (1901-1989) – od 18 lipca 1938 r. rektor Polskiej Misji Katolickiej w Londynie; następnie od 1 września 1948 r. rektor Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii; jednocześnie 15 września 1948 r. wikariusz delegat z władzą ordynariusza w osiemnastu diecezjach Anglii i Walii. Przeszedł na emeryturę w 1974 r.

¹⁰ L. ŁUSZCZKI, *De sermonibus S. Joannis a Capistrano*, Romae: Pontificium Athenaeum Antonianum 1961.

¹¹ Aleksander Michalik SVD (1890-1960) – święcenia kapłańskie przyjął w 1915 r. Na terenie Argentyny od 25 sierpnia 1936 r., pierwszy rektor powołanej po wizycie (3-25 października 1950) abpa J. Gawliny (od 1945 r. protektora emigracji polskiej i uchodźców, od 1949 r. opiekuna duchowego Polaków na uchodźstwie) Polskiej Misji Katolickiej w Argentynie (3 maja 1951-12 sierpnia 1960). Dekret Świętej Kongregacji Konsystorialnej datowany na 5 grudnia 1953 r. potwierdził erygowanie Misji i mianowanie rektora, którego funkcję pełnił do śmierci. Głównym zadaniem polskich misji katolickich, poza uwarunkowaniami, jakim podlegały na danym terenie, było tworzenie i opieka nad polskimi ośrodkami duszpasterskimi oraz zapewnienie opieki religijnej polskim emigrantom; także koordynacja polskiego duszpasterstwa w danym kraju. Misja to polski ośrodek duszpasterski, gdzie polski kapłan pełni posługę duszpasterską wśród Polaków i ich potomków oraz członków ich rodzin. Rektor stał na czele tych ważnych i trudnych działań, szczególnie na tak rozległym terenie jak Argentyna.

¹² Polska Misja Katolicka w Argentynie mieści się w Martin Coronado na obrzeżach Buenos Aires, jest to administracyjnie część tzw. Wielkiego Buenos, gdzie w 1957 r. rozpoczęto budowę Polskiego Ośrodka Duszpasterskiego OO. Franciszkanów (Bernardynów). Zbudowano klasztor, kościół Matki Boskiej Królowej Polski i szkołę z internatem. Do czasów współczesnych znajduje tam swoje miejsce Misja, choć formalnie nie jest to jej siedziba. Gromadzą się tam: drużyny harcerzy i harcerzek, Koło Przyjaciół Harcerzy, gromady zuchowe, koła różańcowe i Polskie Towarzystwo Katolickie. Od 1982 r. siostry ze Zgromadzenia Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim prowadzą polski Dom Spokojnej Starości.

w Argentynie. Zastąpił pełniącego obowiązki rektora ks. Jana Giczela SVD¹³. Do Buenos Aires przybył 5 listopada 1961 r. Zamieszkał w polskim klasztorze oo. Bernardynów w Martin Coronado. Uroczyste powitanie nowego rektora odbyło się 18 listopada. Po czterech latach pracy przeniósł się do Buenos Aires i zamieszkał w argentyńskim klasztorze oo. Franciszkanów, co ułatwiło kontakt z zarządem Związku Polaków i innymi organizacjami. W ramach swoich obowiązków starał się objąć opieką wszystkich Polaków i odwiedzić polskie miejsca rozsiane w 23 prowincjach Argentyny. Na szczególną uwagę zasługują następujące ośrodki w kolejnych prowincjach. W prowincji Misiones: Apóstoles, Azara, Posadas, Oberá, Kolonia Wanda, Puerto Esperanza i Kolonia Lanusse. W prowincji Chaco: Coronel Du Graty i w prowincji Santa Fe: Rosario oraz w prowincji San Juan: San Juan. Natomiast w prowincji Córdoba: Córdoba i La Granja. Ponadto w prowincji Entre Ríos: Paraná oraz w prowincji Mendoza: Mendoza i San Rafael. W prowincji Rio Negro: Viedma, natomiast w prowincji Chubut: Comodoro Rivadavia i w prowincji Ziemi Ognistej: Ushuaia oraz na terenie prowincji i miasta Buenos Aires, czyli stolicy kraju, wraz z przyległymi miasteczkami, jak: San Isidro, Llavallol, Villa Dominica, Berisso, Lanús, Villa Centenario, Adroque, Monte Grande, San José, Villa Quilmes, Berazategui, Martinez, Dock Sud, Lomas de Zamora, San Martin, Burzaco, Mar del Plata czy Pilar¹⁴.

Ojciec Łuszczki przewodniczył zebraniom duszpasterskim księży polskich. Na terenie Argentyny wraz z polskimi księżmi diecezjalnymi pracowali księża i bracia zakonni. Byli to nie tylko zakonnicy z Zakonu Braci Mniejszych, ale także: Towarzystwa św. Franciszka Salezego, Zgromadzenia Słowa Bożego, Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela, Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych, Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej, Zgromadzenia Księża Misjonarzy Saletynów, Małego Dzieła Boskiej Opatrzności Księża Orionistów, Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny, Zakonu Kleryków Regularnych Ubogich Matki Bożej Szkół Pobożnych, Towarzystwa Jezusowego, Zgromadzenia Księża Marianów Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, Zgromadzenia Świętego Michała Archanioła, Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej i Zakonu Braci Karmelitów Bosych Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel.

¹³ Jan Giczel SVD (1893-1968) – święcenia kapłańskie przyjął w 1925 r. Na terenie Argentyny od 6 marca 1950 r.; przez ponad rok (12 sierpnia 1960-5 listopada 1961) sprawował obowiązki rektora w oczekiwaniu na nową nominację i objęcie wyznaczonego urzędu.

¹⁴ Archiwum OO. Franciszkanów w Martin Coronado [dalej: AFMC], I.1.1 Kronika klasztoru w Martin Coronado, t. 1-2: 1949-1974; tamże, Materiały do kroniki. Wycinki prasowe. Notatki, brak sygn.

Od 1961 r. rektor wspierał pracę siostr zakonnych, które przyjechały do Argentyny ze Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstania Pańskiego. Założyły one dom zakonny w Lanus wraz z kaplicą Matki Boskiej Ostrobramskiej. Prowadziły również Polską Szkołę Sobotnią Przedmiotów Ojczystych. Zbudowały tam także dwupiętrowy sierociniec dla biednych i opuszczonych dzieci argentyńskich. W 1963 r. postanowiły założyć drugi ośrodek w centralnym Buenos Aires, w dzielnicy Belgrano. Początkowo w miejscu tym prowadziły naukę przedmiotów ojczystych dla dzieci polskich, następnie wybudowały szkołę dla dzieci argentyńskich z nauką języka angielskiego, która istnieje do czasów współczesnych jako szkoła powszechna, gdzie nauka programu szkolnego jest prowadzona w języku angielskim. W późniejszym okresie na terenie Argentyny, obok polskich księży, pracowały polskie siostry ze Zgromadzenia Misyjnego Służebnic Ducha Świętego, Zgromadzenia Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego i Zgromadzenia Franciszkanek Misjonek Maryi¹⁵. Rektor Łuszczyki prowadził katechezę w wybudowanej na przyklasztornym terenie w Martin Coronado Polskiej Sobotniej Szkole Przedmiotów Ojczystych im. Tysiąclecia Chrztu Polskiego, która rozpoczęła swoją działalność w sobotę 29 września 1962 r. Uczestniczył on czynnie w życiu polskich organizacji społecznych i młodzieżowych. W czasie letnich obozów młodzieżowych odwiedzał harcerzy, zuchy i kolonie dla dzieci. Wiele uwagi poświęcał Związkowi Polaków w Argentynie i rokrocznemu Sejmikowi Polskiemu. Dbał, aby w działaniach społecznych o zasięgu ogólnokrajowym te same organizacje nie zabrakło aspektów wychowania i formacji religijnej wśród jej członków i sympatyków. Był asesorem duchowym Koła Katolików Polaków w Buenos Aires¹⁶. Odprawiał nabożeństwa i wygłaszał nauki rekolekcyjne w licznych polskich ośrodkach duszpasterskich. Organizował nowe punkty duszpasterskie w prowincji Buenos Aires, w których sam posługiwał dojeżdżając regularnie (Villa Lugano, Matadras, San Justo, Olivos, Merlo, Villa Celina, Mataderos, Liniers, Nueva Chicago, Villa Saldati).

Rektor Łuszczyki był dyrektorem i redaktorem dwumiesięcznika „Bóg i Ojczyzna”¹⁷. Wydał jeden numer „Wiadomości Polskiej Misji Katolickiej w Argentynie”, którego wydawanie zaniechano po jego wyjeździe z Argentyny. Z okazji beatyfikacji o. Maksymiliana Kolbego wydał broszurę „Beato

¹⁵ AFMC, Zgromadzenia żeńskie, brak sygn.

¹⁶ Koło Katolików Polaków w Buenos Aires powstało 31 sierpnia 1938 r., nawiązywało do komitetu z 1935 r., ale było nową organizacją z osobowością prawną.

¹⁷ Organ prasowy Koła Katolików Polaków, pierwszy numer ukazał się w kwietniu 1939 r.

Padre Maximiliano Kolbe”. Publikował informacje i sprawozdania z pracy duszpasterskiej na łamach „Głosu Polskiego” i „Duszpasterza Polskiego Zagranicą” (Rzym). Wspomagał materialnie polskie organizacje, szczególnie Polską Macierz Szkolną, Związek Harcerstwa Polskiego i Polską Sobotnią Szkołę Przedmiotów Ojczystych w Martin Coronado. Interesował się i wspierał działalność Stowarzyszenia Polskich Kombatantów, Związku Inwalidów Wojennych i Związku Lotników Polskich w Argentynie. Brał udział w sierpniowych obchodach Święta Żołnierza i akademiach 3 Maja oraz 11 Listopada, a także w jasełkach i Dniu Matki organizowanych przez dzieci z polskich szkół sobotnich przedmiotów ojczystych w całej Argentynie. Angażował się w coroczne obchody Dnia Emigrantów¹⁸ organizowane w Buenos Aires w listopadzie. Przewodniczył także pielgrzymkom, szczególną uwagę poświęcając grudniowej pielgrzymce Polaków do sanktuarium maryjnego w Luján¹⁹. W 1974 r. rektor bazyliki witając polskich pielgrzymów wzywał wiernych do naśladowania Polaków i stawiał ich za przykład dla całego świata²⁰.

Rektor Łuszczki został przewodniczącym Komitetu Obchodów Tysiąclecia Polski w Argentynie (pominięto słowo „chrztu”, jednak święto miało charakter religijny) i głównym organizatorem milenijnych uroczystości w Buenos Aires. W czerwcu 1961 r. utworzono Tymczasowy Komitet Obchodów Tysiąclecia Polski, który opracował program i 6 maja 1962 r. powołał Centralny Komitet Obchodów Tysiąclecia Polski w Argentynie. Przy tej okazji w lokalnej prasie ukazały się artykuły o Polsce, a w argentyńskich audycjach radiowych rozbrzmiewała polska muzyka. Obchody zainaugurowano 10 kwietnia 1966 r., w dzień Zmartwychwstania Pańskiego, w kościele Najświętszej Maryi Panny przy ulicy Cordoba i Gallo w Buenos Aires. Mszę św. odprawił ks. rektor Łuszczki, podczas której odnowiono przyrzeczenia Chrztu Świętego. Podobna uroczystość odbyła się w kaplicy oo. Franciszkanów w Martin Coronado. W dniu 8 maja 1966 r. miała miejsce główna uroczystość upamiętniająca patrona Polski – św. Stanisława. Tego dnia o godzinie 10.00 złożono wieniec pod pomnikiem Wolności na Plaza de Mayo, a następnie prezydentowi Argentyny Arturo Umberto Illia Francesconiemu wręczono

¹⁸ Od 1995 r. Dzień Osadnika Polskiego, obchodzony 8 czerwca na pamiątkę przybycia pierwszych Polaków do Argentyny na początku czerwca 1897 r.

¹⁹ Neogotycka bazylika mniejsza Matki Bożej w Luján zbudowana została w latach 1889-1937; położona jest 68 km na zachód od Buenos Aires. To miejsce kultu Matki Bożej, patronki Argentyny, Urugwaju i Paragwaju, do której corocznie przybywa około 6 mln pielgrzymów. Polscy pątnicy datowani są od 1909 r.

²⁰ AFMC, Pielgrzymki, brak sygn.

księgę pamiątkową podpisaną przez Polaków w Argentynie. O godzinie 11.30 rozpoczęła się msza św. w katedrze metropolitarnej pw. Matki Bożej z Buenos Aires, którą celebrował prymas Argentyny Antonio kardynał Caggiano w asyście polskiego duchowieństwa i wygłosił homilię. Po 12.30 na Plaza de Congreso złożono wieńce pod pomnikiem upamiętniającym podpisanie Deklaracji Niepodległości w hołdzie dla narodu argentyńskiego w 150. rocznicę. W uroczystościach ze strony argentyńskiej wzięli udział przedstawiciele Kościoła, rządu, parlamentu, sądownictwa i wojska. Obchody milenijne przygotowywały wszystkie polskie organizacje na terenie całej Argentyny. Rektor Polskiej Misji Katolickiej w Argentynie brał w nich czynny udział, za co otrzymał list gratulacyjny i podziękowania od prymasa Polski Stefana kardynała Wyszyńskiego²¹.

Drugim znaczącym wydarzeniem przypadającym na okres sprawowania godności rektora przez ojca Łuszczkiego była trzecia duszpasterska wizyta polskiego biskupa w Ameryce Łacińskiej²². Bogaty program, nad którym osobiście czuwał rektor, zakładał spotkania z władzami kościelnymi oraz przedstawicielami polskich organizacji i ośrodków duszpasterskich, a także wywiady prasowe. Biskup Władysław Rubin²³ przyleciał do Argentyny z Porto Alegre w Brazylii 27 września 1968 r. Na lotnisku witał go rektor Łuszczki, prezes Związku Polaków Tadeusz Słodyk, przedstawiciele duchowieństwa polskiego i przedstawiciele polskich organizacji. Lokalna telewizja przeprowadziła z nim wywiad. Biskup Rubin na czas wizyty zamieszkał w klasztorze Franciszkanów w Buenos Aires. Oficjalną wizytę prymasowi Argentyny Antoniowi Caggianemu złożył 28 września 1968 r. Następnego dnia spotkał się z burmistrzem miasta San Justo i z miejscowym proboszczem katedry. 30 września gościł u prowincjała franciszkanów w Nuncjaturze Apostolskiej i w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. W pierwszych dniach października udał się z wizytą do biskupów: Antonio Schella w Lomas de Zamora, Manuela Menéndeza w Martin Coronado (na terenie którego diecezji znajdował się ośrodek ojców bernardynów) oraz przewodniczącego Komisji Episkopatu Argentyny do spraw Emigracji Michała Raspantina z Morón. Biskup Rubin w towarzystwie rektora Łuszczkiego spotkał się z prezy-

²¹ AFMC, X Polski Ośrodek Katolicki w Martin Coronado, Milenium, t. 12 i 17; tamże, Komitet Obchodów Tysiąclecia [chrztu] Polski. Program, brak sygn.

²² Poprzednie wizyty duszpasterskie polskich biskupów w Argentynie: bp Teodor Kubina (ordynariusz diecezji częstochowskiej) 14 października-16 listopada 1934 r. i abp Józef Gawlina (opiekun emigracji polskiej) 3-26 października 1950 r.

²³ Osiemnastodniowa pasterska wizyta bpa W. Rubina, delegata prymasa Polski do spraw duszpasterstwa emigracji i sekretarza Synodu Biskupów, późniejszego kardynała (1979).

dentem Argentyny Juanem Carlosem Onganią 3 października. Na spotkaniu tym towarzyszyło im sześciu przedstawicieli polskich organizacji społecznych w Argentynie. Biskup Rubin w imieniu prymasa Polski i katolickiego narodu polskiego przekazał władzom i całemu argentyńskiemu narodowi podziękowania za opiekę nad rodakami. W odpowiedzi prezydent Onganía zapewniał o szacunku i uznaniu dla roli i wkładu polskich emigrantów na rzecz całej Argentyny. Głównym celem przyjazdu bpa Rubina do Ameryki Łacińskiej była wizyta pasterska w polskich ośrodkach. Odprawiał msze pontyfikalne, udzielał Pierwszej Komunii św. oraz sakramentu bierzmowania. Wygłaszał kazania i prelekcje w języku polskim, włoskim²⁴ i hiszpańskim, szczególnie ważne dla mieszanych małżeństw. Odwiedzał polskie ośrodki duszpasterskie, organizacje społeczne, a także składał wizyty w domach prywatnych. Podczas tych spotkań nawiązał kontakt z ludnością pochodzącą z jego rodzinnych stron, odnalazł znajomych ze Lwowa, Bejrutu oraz byłych żołnierzy, którzy widzieli go na Bliskim Wschodzie. Spotkania te miały charakter bardzo osobisty i były szczególnie ważne dla samego biskupa. 14 października 1968 r. jego wizyta dobiegła końca²⁵.

20 czerwca 1970 r. w bazylice św. Franciszka, niedaleko Plaza de Mayo w Buenos Aires, odprawiona została msza św. za duszę zmarłego generała Władysława Andersa, którą koncelebrował rektor, wygłaszając okolicznościowe kazanie nawiązujące do polskiego wkładu w działania wojenne aliantów na wszystkich frontach walk prowadzonych w czasie II wojny światowej. Nabożeństwo to miało charakter podniosły. Obok przedstawicieli polskich organizacji udział w nim wzięli: ambasador Francji, członkowie Zakonu Kawalerów Maltańskich i kombatanckie organizacje brytyjskie, amerykańskie, francuskie i belgijskie. Odśpiewano symboliczną polską pieśń wojskową „Czerwone maki na Monte Cassino”. Uczczenie pamięci generała Andersa w odległej Argentynie było jak najgłębszym wyrazem łączności z polskim ośrodkiem legalnych władz RP w Londynie²⁶.

Okres rektoratu o. Lucjana Łuszczkiego, drugiego w historii Polskiej Misji Katolickiej w Argentynie, przypadł na trudny czas. Był to stosunkowo odległy od zakończenia działań II wojny światowej i pełnego odzyskania przez Polskę suwerenności w 1990 r. moment w historii Polski. Emigracja niepodległościowa jeszcze toczyła walkę o ojczyznę do czasu przekazania

²⁴ Po II wojnie światowej Wielka Brytania nie udzieliła zezwolenia na pobyt stały Włoszkom, które wyszły za mąż za Polaków. Większość tych małżeństw wyjechała do Argentyny.

²⁵ AFMC, Wizyta bpa W. Rubina w Argentynie, brak sygn.

²⁶ AFMC, Uroczystości. Wycinki prasowe. Notatki, brak sygn.

insygniów władzy do kraju. Geograficzne położenie Argentyny jeszcze mocniej daje wrażenie dystansu i ukazuje fakty historyczne z perspektywy emigracji niepodległościowej w tak odległym zakątku wolnego świata. Bieżące sprawy budują tam rzeczywistość polskich emigrantów, która oparta jest na poprzednich falach emigracyjnych, a jednak towarzyszy im żywe zainteresowanie sytuacją w ojczyźnie. Ten odległy kraj wciąż pozostawia możliwości badań historycznych, które w kontekście polskiej opieki duszpasterskiej stanowią wielowątkową płaszczyznę do pełniejszego poznania historii Polski i wpływu emigracji na jej obraz.

W 1971 r. o. L. Łuszczki zrezygnował z obowiązków rektora Polskiej Misji Katolickiej²⁷ i 25 kwietnia 1972 r. wyjechał do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, do klasztoru w Lake Geneva (1972-1975). Następnie pracował w parafii pw. św. Salomei i w parafii pw. św. Brunona w Chicago (1975-1982). Ostatnie lata pracy spędził jako wikary w prowincji zakonnej w Pulaski. W 1988 r. przeniesiony został, ze względu na stan zdrowia, do Domu Spokojnej Starości prowadzonego przez polskie siostry zakonne w St. Marys Home w Monitowoc w stanie Wisconsin, w północnej części kraju. Zmarł w szpitalu w Monitowoc 3 marca 1991 r. Pochowany został na franciszkańskim cmentarzu w Pulaski²⁸.

Funkcję rektora Polskiej Misji Katolickiej w Argentynie z dniem 1 września 1971 r. powierzono o. Mieczysławowi Grzybowskiemu OFM²⁹, którą oficjalnie potwierdził Episkopat Argentyny 29 października 1971 r.

²⁷ AFMC, X Polski Ośrodek Katolicki w Martin Coronado, t. 27: Informacje o działalności 1971-1972.

²⁸ AFMC, Teczka personalna. Lucjan Łuszczki, brak sygn.

²⁹ Mieczysław Grzybowski (1923-2011) – święcenia kapłańskie przyjął w 1951 r., na terenie Argentyny przebywał od 1971 r. W latach 1971-1996 był rektorem Polskiej Misji Katolickiej. W 1999 r. wrócił do Polski.

Rektor Polskiej Misji Katolickiej
o. Lucjan Łuszczki OFM oraz prezes
Związku Polaków w Argentynie,
inż. Stanisław Jezierski, Buenos Aires,
około 1962 r.

Ojciec Lucjan Łuszczki OFM,
Wielka Brytania, około 1948 r.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie,

Dane personalne Lucjana Łuszczki

Archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii [APMKwAW]

Duszpasterze Polskiej Misji Katolickiej

Archiwum OO. Franciszkanów w Martin Coronado

Kronika klasztoru

Teczka personalna Lucjana Łuszczki

Opracowania

KOWALSKA J., Drogi do niepodległości. Polskie źródła kościelne w Londynie, [w:] W drodze do Niepodległości. Ślady działań w archiwach, dokumentach i publicystyce państwowej, lokalnej i polonijnej w krajach zamieszkiwanych przez Polaków, red. A. Biernat, Paryż–Warszawa: Towarzystwo Historyczno-Literackie w Paryżu/Biblioteka Polska w Paryżu; POLONIKA 2019, s. 113-123.

ŁUSZCZKI W., Pielgrzym z Sokołowa. Życie i działalność ojca dr. Lucjana Łuszczki (1910-1991), Rzeszów: Bonus Liber 2015.

OJCIEC LUCJAN ŁUSZCZKI OFM
JAKO REKTOR POLSKIEJ MISJI KATOLICKIEJ W ARGENTYNI
W LATACH 1961-1971

Streszczenie

Tematyka duszpasterskiej działalności rektora Polskiej Misji Katolickiej w Argentynie o. Lucjana Łuszczkiego OFM (1910-1991) to tylko przyczynek do dalszych badań nad osobą zakonnika. Ukazano jego dorobek na tle krótkiego życiorysu, ze wskazaniem najważniejszych wydarzeń przypadających na pobyt w Ameryce Południowej – obchody Tysiąclecia Polski (1966) oraz wizyta duszpasterska biskupa Władysława Rubina (1968). Poprzez pracę zakonnika zobrazowano także polską społeczność zamieszkującą Amerykę Łacińską oraz jej sytuację polityczną i problemy życia codziennego.

Słowa kluczowe: Polska Misja Katolicka; Argentyna; Ameryka Południowa; Lucjan Łuszczki OFM; Polacy; emigracja; Polonia; duszpasterstwo; bernardyni

FATHER LUCJAN AS RECTOR
OF THE POLISH CATHOLIC MISSION
IN ARGENTINA IN 1961-1971

Summary

The article presents the life and work of Fr. Lucjan Łuszczki (1910-1991) a Polish monk who was active in South America, latterly as Rector of the Polish Catholic Mission in Argentina where he oversaw the Millennium celebrations of Poland's Christianity (1966) and the pastoral visit of Bishop Władysław Rubin (1968). Through the prism of Fr. Łuszczki's pastoral work the article also paints a picture of the life of Polish diaspora in South America – the political, social, economic and everyday life issues with which they had to contend.

Keywords: Polish Catholic Mission; Argentina; South America; father Lucjan Łuszczki; Poles; emigration; Polonia; Pastoral Work; Franciscans